

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерства образования и науки Республики Дагестан

МКУ "УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ" МУНИЦИПАЛЬНОГО

ОБРАЗОВАНИЯ "ХАСАВЮРТОВСКОГО РАЙОНА"

МКОУ "Генжеаульская СОШ им.М.М.Зумаева"

РАССМОТРЕНО

На заседании ШМО

Omib

Темиртдинова С.А.

Протокол №1
от «27» 08 2024 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель
директора по УВР

Шихмурзаева Г.К.

Протокол №1
от «27» 08 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Махтиев А.С

Приказ №652
от «30» 08 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (кумыкский)»

для обучающихся 2 класса

с.Генжеаул 2024-2025

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу школар учун яратылган ана тилден уьлгюлю
программа Федерал

пачалыкъ билим берив стандартны (ФГОС-ну) аслу умуми
билим берив про-

граммасыны талапларына кюрчюленип тизилген. Шо
стандартларда муаллим-

лени ишинде янгы педагогика кьайдаланы кьоллав
масъалалары, охувчуланы

хас айрылыкълары, оланы чагъы, билим ва оьсюв
даражалары, гьалиги жамият

яшавуну талаплары, милли школараны ишини бай
сынавлары ва илму-ахтарыв

ишлер гёз алгъа тутулган.

Янгы программа бизин миллетибизни маданиятын, ана
тилин теренден

уьйренивге, оланы сакълавгъа ва оьсдюрювге, ана тилде
аслу умуми билим

алывда янгы имканлыкълар болдурувгъа, тилибизде
халкьыбызны милли хаси-

ятларын сакълавгъа бакъдырылган. Шолайлыкьда, билим
берив программа

гьар охувчуну билим даражаларын артдырывгъа эркин ёл
ача, ону класда яда

уыйде озбашына чалышагъанда интернет булан
пайдаланмагъа, билимин ва

тарбиясын артдырмагъа генг имканлыкълар бере.

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар жамият къуллугъун кюте:
олар милле-

тибизни менлигин сакълай, ана тилде гъакълашыв,
къатнашыв чараланы кюте-

генден къайры да, халкъны маданият байлыгъын артдыра,
пикир этив мер-

дешлерин камиллешдире.

Башлапгъы класларда къумукъ тилни уыйретивню
башлапгъы аслу

борчлары шулардыр:

1) яшланы англап охумагъа ва язмагъа уыйретмек;

2) яшланы адабият тилни къайдаларына кюрчюленип
сейлемеге ва яз-

магъа уыйретмек;

3) билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан
ишлеп болагъан

этмек ва язывгъа уыйретивню натижасында яшланы
яшавунда инг де герекли

англавланы яратмакъ, оланы пикрусун ва сёз хазнасын
теренлешдирмек;

4) ана тилге ва охувгъа яшланы гъаваслыгъын ва оюн
бакъдырмакъ учун

тилни ва адабиятны гъакъында башлапгъы маълуматланы бермек;

5) ана тил дарсларда уыйретилген материалны чечип болагъан бажарыв-

лукъну яратмакъ, яшланы пикир этив мердешлерин болдурмакъ;

6) ана тилге асырап янашма уыйретмек, оларда наслудан наслугъа бериле

гелген къумукъ халкъны асил хасиятларыны уьлгюлерин болдурмакъ;

Къумукъ тилде юрюлеген дарслар охувчуланы тилин оьсдюрювде, олары

тилини бай этивде, яшланы тил культурасын ва сёйлев имканлыкъларын артды-

рывда аслу кюрчюлеринден бири болуп токътай.

Ана тилни кёмеклиги булан «Къумукъ тил» предмет чечме герекли аслу

масъалаланы яшавгъа чыгъармакъ учун Программа кютме герекли борчлар

шулардыр:

- дагъыстан тиллени арасында ана тилни милли маданияты йимик къабул

этмек;

- тюз авуз ва языв тил инсанны культурасыны хас айрылыкълары экенин

билмек;

- къатнашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун диалог, монолог, авуз ва

языв тиллер булан тюз пайдаланмакъ;

- ана тил адамлар учун гъакълашыв, къатнашыв чара экенин англамакъ,

къылыкъ-эстетика якъдан тарбияламакъ;

- яшларда яратывчулукъ къайдаланы камиллешдирмек.

Ана тилни предмет гъисапда уыйренивде ону алдына салынгъан муратла-

ны яшавгъа чыгъармакъ учун практика ёлунда чечме герекли масъалалар:

- къатнашыв, гъакълашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун, яшланы

тил байлыгъын оьсдюрюв, пикир этив мердешлерин болдурув;

- башлапгъы класланы охувчуларын фонетика, лексика, пунктуация, ор-

фография, орфоэпия, сёзню тизими, морфология, синтаксис деген системли

курсу гъакъда башлапгъы англавлар булан таныш этив;

- къатнашыв чараланы яшавгъа чыгъармакъ учун диалог, монолог, авуз ва

языв тилден тюз пайдаланыв, тюз языв ва тюз охув булан, авуз ва языв текстлер

булан байлавлу тизив мердешлени болдурув;

- охувчуларда ана тилни милли маданияты йимик къабул этивню, мил-

летни менлигин сакълайгъан къайдагъа йимик янашивну тарбиялав.

Башлапгъы класларда ана тилни уйретив тилни гъакъындагъы илмугъа

ва тил оьсдюрювге бакъгъан якъда биринчи абат гъисаплана. Ана тил дарслар

оьзге охув предметлер, айры алгъанда охув дарслар булан тыгъыс байлавлукъда

юрютюлме герек.

Уьлгюлю программа муаллимлеге шулай имканлыкълар бережек:

1) башлапгъы класлар учунгъу Федерал билим берив стандартларда

гёрсетилген метапредметлик, энчилик ва предметлик гъасиллеге етишмеге кё-

мек этежек;

2) «Къумукъ тил» предметни планлашдырылгъан гъасиллерини

къурулушун, ону ичделигин ичделигин учунгъу йыллагъа ва сагъатлагъа гёре

бёлюп Федерал билим берив стандартлагъа, башлапгъы класлар учун онга-

рылгъан Уьлгюлю аслу билим программасына ва Уьлгюлю тарбиялав програм-

магъа гёре гелишдирме кёмек этежек;

3) гъар класда болмагъа герек календар-тематика
планланы камил-

лешдирмеге, дарсларда юрюлмеге герек тюрлю-тюрлю
ишлени теренлешдир-

меге кёмек этежек.

Ана тилни уьйретивню курсу охув-язывгъа уьйретивден
башлана. Охув-

язывгъа уьйретив сентябр айдан башланып апрел айгъа
ерли узатыла. Охув

язывгъа уьйретив аваз аналитика-синтетика къайда булан
оьтгериле. Яшлар

жумлаланы сёзлеге, сёзлени бувунлагъа, бувунланы
авазлагъа айырагъан ва

бувунлардан сёзлер, сёзлерден жумлалар тизме къаст
этелер. Ондан къайры

языв дарсларда охувчулар янгы гъарпны элементлерин
этме, охув дарсда гечге-

нин янгы гъарп булан язывда байлама уьйренелер.

Программада охув предмет башлапгъы класларда
гёрсетилген план-

лашдырылгъан гъасиллери (энчили, метапредметли ва
предметли) не муратлар-

да уьйренилме гереги гёрсетилген. Энчили ва
метапредметли гъасиллер адат-

лангъан методика къайдаларда ва ана тилни уйренегенде
огъар хас болагъан

метод къайдалагъа гёре берилген. Программаны
предметли планлашдырылгъан

гъасиллери йыллагъа гёре берилген.

Программада охув материал класлагъа гёре пайлангъан,
темаланы гезиги,

оланы уйренегенде предметни ичделигине ва яшланы
психология айры-

лыкъларын, оланы чагъын гысапгъа алып сагъатланы
къадары да берилген.

Программа учителни яратывчулукъ сиптечилигин
кемитмей, огъар про-

грамманы аслу ичделигин сакълап, тюрлю-тюрлю метод
ёлланы къолламагъа

имканлыкъ бере.

АНА ТИЛГЕ УЙРЕТИВНИ ИЧДЕЛИГИ

Тилни гъакъында умуми англав. Халкъны яшавунда ана
тилни ери. Мил-

ли тил — миллетни барлыгъыны белгиси. Дагъыстандагъы
тиллени гъакъында

лакъырлашыв.

Фонетика и графика

Авазланы сёзлени маъналарын алышдырагъан къуллугъу.
Авазланы да,

гъарпланы да бир-биринден айыров. Созукъ ва тутукъ
авазлар, оланы белгиле-

ри. Созукъ авазлар ва гъарплар. Тутукъ авазлар ва
гъарплар. Эринли ва эринсиз

созукълар. Е, ё, ю, я гъарплар ва оланы къолланышы. Е, ё,
ю гъарпланы сёзню

ичинде (эки тутукъну арасында) э, оь, уь авазлар йимик
къолланагъаны. Эки

бир йимик тутукъ янаша гелген сёзлер.

Къумукъ тилге хас авазлар: (гъ), (гь), (къ), (нг), (оь), (уь).

Бувун, сёзлени бувунлагъа айыров. Бир бувунлу сёзлер.
Сёзлени аваз,

гъарп ва бувун якъдан анализ этив. Сёзлени бувунлагъа
гёре сатырдан сатыргъа

гёчюрюв.

Ургъу. Къумукъ тилде ургъуну ери. Сёзню маънасына
ургъуну таъсири.

Алфавитни билив. Алфавитни къоллайгъан гезиклер.

Къызыл сатыр. Жумланы ахырында токътав белгилер.

Орфоэпия

Сёздеги авазланы тюз айтыв. Жумлаланы, текстни
орфоэпия нормалагъа

гёре охув.

Сёзлени айтылыш ва маъна якъдан бирлиги. Сёзню маънасы (умуми ан-

глав). Сёзлюклер.

Бир маъналы ва кёп маъналы сёзлер.

Маънадаш ва къаршыдаш сёзлени къоллав.

Сёзню къурулушу (морфемика).

Сёзню тамуру. Бир тамурлу сёзлер. Къошумча.

Морфология

Атлыкъ. Хас ва жынс атлыкълар. Адамланы, гъайванланы, ерлени, юрт-

ланы атларыны уллу гъарп булан язылышы. Маъналары бир-бирине ювукъ ва

къаршы атлыкълар.

Сыпатлыкъ, ону маънасы, белгилери ва тилде къолланышы. Сыпат-

лыкъны атлыкъ булан къолланышы. Маъналары бир-бирине ювукъ ва къаршы

сыпатлыкълар.

Ишликни маънасы, белгилери, тилде къолланышы.

Ишликлени теклик ва

кёплюк санавда къолланышы; гъалиги, гетген ва гележек заманларда къолла-

нышы. Маъналары бир-бирине ювукъ ва къаршы ишликлер.

Синтаксис

Текст, ону белгилери. Текстдеги жумлаланы маъна якъдан бирлиги.

Текстни башы. Текстни планы. Текстни тюрлюлери: хабарлав, суратлав, ой-лашыв.

Жумланы баш уьюрлери. Жумланы грамматика тюбю. Айтылагъан кю-юне къарап жумлаланы тюрлюлери.

Орфография и пунктуация

Жумланы башында уллу гъарпны къоллав. Адамланы, гъайванланы, ерлени, юртланы атларыны язылышы. Жумланы ахырында токътав белгилер. Сёзлени сатырдан сатыргъа гёчюрюв.

Орфография сёзлюкню къоллав.

Уллу гъарп булан язылагъан сёзлер.

Тил оьсдюрюв.

Авуз ва языв тил. Текстни темасы. Текстдеги жумлаланы гелиши. Жумланы ахырында къолланагъан токътав белгилер.

Чебер сёйлев. Тилни татлилиги. Сёйлевню кылыкъ къайдалары. Диалог-да ортакъчылыкъ этив.

Суратгъа гёре хабар тизив. Байрам булан яда биревню тувгъан гюню бу-

лан къутлав кагъыз языв.

Текстни чебер охув.

2-нчи класда «Къумукъ тил» предметни уыйренив шулай универсал охув

гъаракатланы болушдурмагъа кѣмек эте.

Тюшюнюв универсал охув гъаракатларын:

Аслу болмагъа тийишли гъаракатлар:

— бир тамурлу сѣзлени маънадаш сѣзлер булан тенгleshдилив;

— бир тамурлу сѣзлени (къардаш сѣзлени) маъналарын тенгleshдилив;

— сѣзлени тюрлю-тюрлю белгилерине гѣре тенгleshдилив: олар нечик

соравлагъа жавап берегенни ва нени англатагъанны токъташдырыв;

— авазланы оланы белгилерине гѣре чечив;

— авазланы, гъарпланы, жумлаланы къайсы белгиге гѣре бѣлюкlege бѣ-

люнгенни токъташдырыв;

— уыйренген англавланы (тамур, аваз, гъарп, сѣз, жумла, текст) оланы

белгилери булан нисбатлашдырыв;

Аслу ахтарыв гъаракатлар:

— берилген плангъа гёре тил булан байлавлу англавланы
гъакъында ах-

тарыв иш юрютюв;

— гъасиллер чыгъарыв, къардаш сёзлерми яда къардаш
болмайгъан сёз-

лерми, далиллер гелтирип, токъташдырыв;

Маълуматланы (информацияны) уьстюнде иш гёрюв:

— кюрчю материал булан ишлемеге уьйренив: охув
китапдан ва сё-

злюклерден пайдаланыв;

— сёзлюк булан пайдаланып кёп маъналы сёзлени
маъналарын

токъташдырыв;

— кюрчю материаллар булан пайдаланып, тийишли
информация булан

пайдаланыв;

— текст, жумла, графика, аваз булан байлавлу билимлеге
асасланып, ола-

ны анализ этив, схемалар, таблицалар тизме уьйренив,
шолай таблицаланы,

схемаланы охуп бажарыв;

— муаллимни кёмеклиги булан ана тил дарсларда
таблицалар, схемалар

этмеге уьйренив.

Гъакълашыв универсал охув гъаракатлары:

Гъакълашыв:

— бир затны гъакъында оъзюню оюн айтып бажарыв,
гишини ойларына

тынглмагъа уыйренив;

— сёйлевчю булан уъзюрлю аралыкълар тутмакъ, сёйлев
къылыкъ къай-

даларын сакъламакъ; диалогну юрютюв къайдаларын
сакъламакъ;

— гишини проблемагъа къарайгъан кююне тюшюнюв;

— авуздан берилген темагъа диалог тизмеге уыйренив;

— тюз интонация булан диалогну охумагъа бажарыв;

— сёзлени аваз къурулушу гъакъында авуздан
хабарламакъ.

— оъзю охугъан текстни яда эшитген текстни авуздан яда
язып гъасиллер

чыгъарыв.

Низамлашдырыв универсал охув гъаракатлары:

Къурулуш (самоорганизация):

— муаллимни кёмеги булан орфография булан байлавлу
масъаланы

планлашдырыв; ойлар тартипли ва низамлы болсун;

Оъзю оъзюн тергев:

— муаллимни кёмеклиги булан бир тил масъала уъстюнлю
чечилгенми

яда уъстюнсюз чечилгенми, токъташдырыв;

— муаллимни кёмежлиги булан тил булан байлавлу бир проблеманы че-

чивде гъаракатларын гелишдирив;

Бирче иш гёрюв (совместная деятельность):

— бирче юрюлеген ишни мурадын англап, шо муратгъа етишмек учун

бирче планлар къурув, сёйлешив, оьзюнгню оюн айтагъанда шо ишде ор-

такъчылыкъ этегенлени ойларын гысапгъа алыв; танкъыт этегенде гьонкъа

сёйлемей, таъли тил булан сёйлев; оьзюне этеген замечаниелени де тюз англав,

гъар не ишни де давлашмай, гелишли оьтгерив;

— гъар не ишни де арагъа салып ойлашып ва гъасиллер чыгъарып оьт-

гермек;

— оьзюне тапшурулгъан гъар ишни жаваплы кюйде оьтгермек;

— гъар ишге оьзю этген къошумну къыйматлап билмек.— уьлгюге яда плангъа гёре проект ишлер оьтгермек.

**БАШЛАПГЫ КЛАСЛАРДА «КЪУМУКЪ ТИЛ»
ПРЕДМЕТНИ
УЪЙРЕНИВДЕ ОХУВЧУЛАР ЕТИШМЕ ГЕРЕКЛИ
ПЛАНЛАШДЫРЫЛГЪАН ГЪАСИЛЛЕРИ
ЭНЧИЛИ ГЪАСИЛЛЕРИ**

(личностные результаты)

Башлапгы класларда ана тилни уъйренивде охувчулар етишме герекли

энчили гъасиллер шулардыр:

ватандаш-патриотлукъ тарбиялав:

— оъз Ватанына (Россиягъа ва Дагъыстангъа) охувчуланы къыйматлы

къаравун болдурув, оланы ватандаш бирлигин тарбиялав;

— Ватанны сююв, абурлав, оъзюню миллетине амин болув, анадаш топу-

рагъыбыз Къумукътюзге бакъгъан сююв гъислени тарбиялав ва патриот гъисле-

рин гючлендирив;

— оъз халкъыны тарихин, тилин билип, Ватаныны алдында жаваплыкъны

тарбиялав; къумукъ тилни халкъыбызны тарихин, маданиятын уъйренивде

агъамиятлыгъын билдирив;

— охувчуланы анадаш халкъыбызгъа ва оъзге халкълагъа бакъгъан

сюювюн артдырыв;

— дюньягъа тюз къаравларын яратыв; башгъа тили, дини
бар халкълагъа,

адамлагъа абурлу кюйде янашыв;

— гъаллашыв бажарывлукъларын яратыв; гъар тюрлю
ишлерде уллулар

ва гиччилер булан байлавлукълар юютме уйретив;

— охувгъа жаваплы кюйде янашып, оз камиллешивге,
озбашына билим

алывгъа гъавасландырыв;

— жамиятда юрюлеген яшав-туруш гъалланы бидирив;
къувунлу гъал-

ларда озюн тутуп ва башгъалагъа зиян болмайгъан
гъалда иш гёрме уйретив;

— экология культурасын яратыв;

— уьягълюню агъамиятлылыгъын англатыв, агълюню
вакиллерине

рагъмулу янашып яшама уйретив;

— охувчуланы эстетика гъакъылын оьсдюрюв;

— загъматгъа тюз къаравну, жамият борчну кютме
гъазирликни, наму-

слукъну, адамланы ишлерин ва хасиятларын тюз
багъавлавну ёлларын сезди-

рив;

ругъ ва эдеп-къылыкъ тарбиялав:

— тарыкълы затны тюз алып, озбашына пикир этип, охув
масъалаланы

озбашына чечме уйретив;

— гъар адамгъа тюз ярашып, ону яшав сынавларына гёре
озтёречелигин,

яшавгъа озтёрече къаравун тюз англав;

— гъалиги замангъы агъамиятлы масъалаланы ичинде баш
алып болмагъа

уйретив;

— ругъ байлыкълардан пайдаланма уйретив;

— эдеп-инсап, къылыкъ-тарбия, адамгъа языкъсыныв,
уллугъа абур, сый,

гъюрмет этив хасиятланы тарбиялав;— яшав гъалланы тюз
англамагъа, оланы

агъамиятын, себеплерин, бир-бири булангъы
аралыкъларын уйретив;

— касбу булан байлавлу ва башгъа тюрлю масъалаланы
чечмеге уйрет-

мек (гъаллашыв, маълумат излев, анализ этив, бирликде
иш гёрюв);

эстетика тарбиялав:

— охувчуланы чебер эстетика оьсювюне тийишли шартлар
болдурув,

оланы яратывчулукъ бажарывлукъларын оьсдюрюв;

— адамдагъы, айлана табияттагъы ативлюкню, гёзелликни
гёрме, ону се-

зме, гъис этме уыйретив.

— текстни, асарны чебер охуйгъанда сакъланма герек къайдалар, оланы

эстетика янын сезмеге уыйретив; гъар чебер асарда аривлюкню, чеберликни

аламатлары гъис этме уыйретив.

— чебер асарлагъа, чебев сёйлевге эстетика якъдан багъа берме, оланы

чебер аламатларын аян этме уыйретив.

— бизин адатларыбызны, къумукъ халкъгъа хас болагъан къылыкъланы,

хасиятланы асырап, аяп, оьзлени хас кююнде юрютмеге ва сакъламагъа уйре-

тив

савлукъ сакълав тарбиялав:

— савлукъгъа, къаркъарагъа пайдалы ва савлукъгъа къоркъучсуз гъара-

катлагъа етишмекни тарбиялав;

— къаркъара савлугъун ва ругъ савлугъун аяп сакълама уыйретив.

загъмат тарбия:

— яшлыкъ загъматда чыныгъагъанын англатып, яшавдан ва чебер асар-

лардан мисаллар гелтирип, охувчуланы гъар тюрлю загъмат мердешлеге, гелти-

рив

— охувчуланы иштагъын тартагъан мердешли саниятлагъа кършав.

экология тарбия:

— яшланы табиятны сакълав ва кърув ругъда тарбилав, табиятны къруп

сакълавну гъакъында да англатыв ишлер ытгерив;

— табиятны суратлайгъан текстлени гечегенде айлана табияттагъы атив-

люкню, гёзелликни гёрме, сезме, гъис этме уйретив;

— табиятны тазалыгъын болдурма, огъар зарал гелтиреген гъаракатлар-

дан сакъланмагъа уйретив;

илму-ахтарыв билимин кыйматлав:

— дюньяны гёрюнюшюн суратлайгъан башлапгъы илму англавларын,

шолай да тилни системасы булан байлавлу англавларын теренлешдирив;

— яшланы теренден ойлашдырагъан масъалалагъа тергевюн бакъдырып,

оланы ызбашына илму-ахтарыв ишлер юютме бажарывчулугъун теренлешди-римек;

МЕТАПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

Башлапгъы класларда «Къумукъ тил» предметни уьйренивде охувчулар

етишме герекли метапредметлик гъасиллери шулардыр:

Аслу логика гъаракатлары:

— тил оьлчевлени (аварны, сёзню, жумланы ва текстни) олар кюрчюлен-

ген белгилеге гёре (грамматика, лексика ва шолай башгъа белгилеге гёре) бир-

бири булан тенглешдирмек; оланы ортакъ яда айырагъан белгилерин

токъташдырмакъ;

— тил оьлчевлени рас гелеген белгилерин токъташдырмакъ;

— тил оьлчевлени аслу белгилерин токъташдырмакъ (авазланы, тил

гесимлени, жумлаланы, текстлени); оланы бёлюклеген гёре айырмакъ;

— охувчуланы оьзбашына герекли маълуматланы тапмагъа уьйретмек;

муаллимни алгоритмасына гёре тилибизге хас болагъан ва хас болмайгъан бел-

гилеге охувчуланы тергевюн тартмакъ; оьзбашына тил оьлчевлени уьстюнде

ишлемек;

— охув масъаланы чечегенде маълуматлар азлыкъ этегенни гыис этип, ян-

гы къошум маълуматлар гелтирип билмек;

— тил материалны уьстюнде ишлейгенде белгили бир гьалны тув-

дурагъан шартланы гелишин, себебин англатып, натижа чыгъармакъ.

Аслу илму-ахтарыв гъаракатлар:

— муаллимни кёмежлиги булан илму-ахтарыв ишни мурадын билмек;

— тапшурувну этилежек вариантларын тенглешдирип, олардан лап да

къыйышагъан вариантын англатып бажармакъ (алданокъ берилген белгилеге

гёре);

— алданокъ берилген плангъа гёре гиччирек илму-ахтарыв иш оьтгермек;

берилген плангъа гёре проект тапшурувну кютмек;

— натижалар чыгъармакъ, оьзю оьтгерген ахтарыв ишлеге гёре далиллер

гелтирип толумлашдырмакъ (бёлюкlege бёлюп, тенглешдирип);

— уллулагъа сорап, оланы да къуршап, проект иш оьтгермек;

Информацияны уьстюнде ишлев:

— герек-тарыкъ кюрчю материалланы (источниклени)
табып бажармакъ,

масала, талап этилеген информациягъа гёре сёзлюклени
къоллап бажармакъ;

— сёзлюклени, охув китапланы къоллап тюз ва тюз туюл
информация-

ны айырып билмек;

— муаллимни, уллуланы, ата-ананны кемеклиги булан
сёзлени язылышы,

айтылышы, этилиши, оланы маъналары гъакъында
къоркъунчсуз чараланы

гёрюп, информация тапмагъа уйренмек;

— салынгъан охув масъалагъа гёре языв ва авуз текстлер
гелтирип бажа-

рмакъ, оъзю тил масалаларына багъышлангъан шолай
таблицаалар ва схемалар

этип бажармакъ;

Башлапгъы школада охув йылны ахырына шулай
гъакълашыв универсал

охув гъаракатланы болдурма герек:

Гъакълашыв:

— оъзюню ойларын ва гъислерин языв тилде яда авуздан
салынгъан му-

ратгъа ва белгили бир вгъвалатгъа гёре тюз къуруп ва
англатып болмакъ;

— сёйлевчюге гьюрметли кюйде янашып, диалогда ва эришивлю

масъаланы арагъа салып ойлашагъанда оъзюню тюз ёлда тутуп бажармакъ;

— ойлар, пикрулар, къаравлар рас гелмей, бир нече тюрлю болма

ярайгъанны англамакъ;

— пикруларын, ойларын башгъалар булангъы аралыкъда сёйлевню кы-

лыкъ къайдаларындан тайышмай айтмакъ;

— авуз ва языв тиллерде ситуациягъа гёре текстлер тизип билмек (су-

ратлав, ойлашыв ва хабарлав);

— оъзю яда биревлер булан бирче этген илму-ахтарыв ишни натижасын

чыгъарып гиччирек докладлар этип бажармакъ;

— этеген докладына гёре суратлар, слайдлар этип, оланы къоллап бажар-

макъ.

Гъакълашыв (коммуникативный):

— жумлаланы оъзюню сёйлевюнде ситуациягъа гёре тюз къоллап бажар-

макъ;

— оъзгелени сёйлевюне янашып тынглап ва сёйлеп бажармакъ, сёйлене-

ген затны англамакъ, сёйлевде къолланагъан янгы сёзлени
эсде сакъламакъ ва

сёйлев чеберликни гъис этмек;

— текстни чебер охуп, текстге соравлар салып ва ону
авуздан хабарлап

билмек;

— гъакълашывда монологну, диалогну герекли ерде тюз
къоллап бажар-

макъ;

Охув йылны ахырына башлапгъы класларда
болдурулагъан низамлашды-

рылгъан универсал охув гъаракатлары.

К концу обучения в начальной школе у обучающегося
формируются ре-

гулятивные универсальные учебные действия

Оъзю оъзюн низамлав (самоорганизация):

— натижа чыгъармакъ учун оъзю оъзюню ишин салынгъан
масъалагъа

гёре планлашдырып бажармакъ;

— этме герек ишлени низамлы, системалы кюйде
оьтгермек.

Оъзю-оъзюн тергев:

— тюзевлю, онглу ва тюзевсюз, онгсуз этилген охув ишлени
себебин

токъташдырып, исбат этип бажармакъ;

— сёйлевде ва язывда къутгъарылгъан янгылышланы эбинден гелмек

учун оъзюню охув гъаракатларын тюзелтип бажармакъ;

— оъзюню охув гъаракатларын охув масъалалар булан (тил оълчевлени

къолланышы, оланы хасиятлары булан) гелишдирип бажармакъ;

— тил материалын къоллайгъанда къутгъарылгъан орфография ва пунк-

туация янгылышланы табып бажармакъ;

— оъзюню охув гъаракатларын оъзюню классында охуйгъан яшланы

гъаракатлары булан тенгleshдирип, оланы берилген белгилеге, оълчевлеге гёре

тюз къыйматлап бажармакъ;

Бирче гъаракат гёрюв:

— охув масъалаланы чечивде салынгъан аз заманны ичинде яда узакъ за-

манны ичинде этилме герек ишлени чечмек учун гъаракат этмек;

— бирче юрюлежек ишлени мурадын англап, ортакъ ишни планлашды-

рып, сёйлешип, арагъа салып ойлашып салынгъан муратгъа етишмек учун

къаст этмек;

— башчылыкъ этме, тапшурувланы кютме, ирия болма,
давлашыв, тюр-

тюшюв масъалаланы чечмеге гъазир болмакъ;

— оьзюне тапшурулгъан жаваплы ишни кютме гъазир
турмакъ;

— ортакъ ишге оьзю этген къошумну къыйматлап билмек;

— берилген уьлгюге гёре ортакъ проектлени оьтгерме
гъазир болмакъ.

ПРЕДМЕТЛИК ГЪАСИЛЛЕРИ

Охув йылны ахырына охувчу уьйренежек гъасиллер:

— тил адамланы аслу гъакълашыв къуралы экенни
англажакъ;

— сёзню бувунлагъа гёре бёлмеге ва онда нече бувун
барны

токъташдырмагъа; ачыкъ ва ябыкъ бувунланы бир-
биринден айырмагъа;

— сёзлени авазлагъа ва гъарплагъа гёре чечмеге; къумукъ
тилге хас

авазланы (гъ), (гь), (къ), (нг), (оь), (уь) охуп ва язып
билмеге;

— авуз ва языв тилде янгырав ва сангырав тутукъланы
айырмакъ. Олагъа

мисаллар гелтирмек, бувунлагъа бёлмекЯнгырав ва
сангырав тутукъланы жут-

лап бажармакъ: б-п, в-ф, д-т, з-с ва ш.б.

— сёзлерде нг гьарпны язылышын билмек. Ъ, ь белгилер
ва оланы къол-

ланышы. Сёзлени бувунлагъа гёре сатырдан сатыргъа
гёчюрюв (бир гьарпдан
этилген бувунлардан къайры). Й гьарпы булангъы сёзлени
сатырдан сатыргъа

гёчюрюв (май-ка, той-да). Е, ё, ю гьарплар ва оланы
къолланышы. Е, ё, ю гьар-

планы сёзню ичинде (эки тутукъну арасында) э, оь, уь
авазлар йимик къолла-

нагъаны;

— алфавитни айтып ва язып бажармакъ. Гёрсетилген
сёзлени алфавитни

гезиги булан ерлешдирип бажармакъ;

— ургъу къумукъ тилде сёзню арт бувунуна тюшегенни
мисаллар булан

ачыкъ этмек. Маъна ударение не экенни муаллимни кёмеги
булан англамакъ.

Сёзню тамурун белгилеме ва бир тамурлу сёзлени
тапмагъа уьйренмек;

— кёп маъналы сёзлени тектден табып, оланы маъналарын
англатмагъа,

маънадаш ва къаршыдаш сёзлени къолламагъа;

— ким? не? деген сёзлени бир-биринден айырмагъа;

— гечилген правилоланы къолламагъа, масала, адамланы,
гъайванланы,

ерлени атларында уллу гъарпны къолланышы;

— сёзлени, жумлаланы, 50-ге ювукъ сёзден тизилген
текстни тюз

гёчюрюп язмагъа;

— сёзлени, жумлаланы, 45-ге ювукъ сёзден тизилген
тестни диктовкагъа

гёре тюз язмагъа;

— тюрлю-тюрлю сёзлюклер булан пайдаланмагъа, охув
китапны ахы-

рында берилген сёзлюк булан пайдаланма;

— авуздан тюз интонацияны къоллап диалоглар ва
монологлар тизмеге

(берилген темагъа гёре 2—4 жумла таманлыкъ эте);

— хабар ва чакъырыв жумлалар языв;

— жумладагъы сёзлени арасындагъы байлавлну
соравланы кёмежлиги бу-

лан белгилемек. Жумла сёзлерден, жумлалардан текст
къурулагъангъа тюшюн-

мек. Жумланы баш уьюрлери: иеси, хабарлыкъ;

— охугъан текстге яда эшитген маълуматлагъа гёре
авуздан яда язып

простой гъасиллер чыгъармагъа (1-2 жумла);

- берилген сёзлени кьоллап, соравлагъа гёре оланы
маъна аралыкъларын
токъташдырып, жумлалар тизмек;
 - текстни темасын токъташдырмакъ, темасына гёре огъар
ат салмакъ;
 - айры-айры берилген жумлаланы, текстни гесеклерин
бир-бирине
ялгъап, текстлер тизмек;
 - 30-45 сёзден тизилген хабарлав текстни кьоллап
соравлагъа гёре толу
изложение язмакъ;
 - гечилген англавланы оьзюню сёзлери булан айтмакъ, шо
англавланы
кьоллап билмек.
- Жумлада предметни англатагъан сёзлени тапмакъ.
Атлыкъны гъакъында
англав бермек. Аслу маънасын ачыкъэтмек. Ким? деген
сорав янгыз адамлагъа,
Не? деген сорав къалгъан бары да къалгъан предметлеге
салынагъанны
- Атлыкъланы теклик ва кёплюк санаву. Хас ва жынс
атлыкълар. Жумланы
баш уьюрлерин айырмакъ.
- Не эте? Не этген Не этежек? деген соравлагъа жавап
береген сёзлер пред-

метни ишин англатагъан сёзлер деп англав бермек.

Яратывчулукъ диктант яз-

макъИшликлени заманын алышдырмакъ.

Нечик? деген соравгъа жавап береген, предметни белгисин
англатагъан

сёзлер сыпатлыкъ болагъанны англатмакъ.

Жумладагъы сыпатлыкълагъа сорав салмакъ.

Сыпатлыкъланы атлыкълар

булан къолланышы сыпатлыкълар гъарзаман атлыкъланы
алдында гелегенни

англатмакъ.

№ п/ п	Тема урока	Количество часов		Дата изучения		
		Всего	Конт раб	По плану	По факту	
1	Предложение и слово. Повторение . Жумла ,сёз, аваз, гьарп. Такрарлав . Звуки и буквы. Авазлар ва гьарплар.	1	0	02.09 2024	02.09 2024	
2	Гласные звуки и буквы. Созукъ авазлар ва гьарплар	1	0	09.09	09.09	
3	Звук Оь Оь аваз Звук Уь Уь аваз	1	0	16.09	16.09	
4	Буквы Я,Ю,Ё,Е. Я,Ю,Ё,Е- гьарплар	1	0	23.09	23.09	
5	Согласные звуки и буквы Тутукъ авазлар ва гьарплар	1	0	30.09	30.09	
6	Буква Й.Буква Ж. Й гьарп.Ж гьарп.	1	0	07.10	07.10	
7	Диктант.	1	1	14.10	14.10	
8	Работа над ошибками. Буква В В гьарп	1	0	21.10	21.10	

	Буква Нг в словах. Сёзлерде Нг гьарп.					
9	Ъ.Ь и их применение Ъ,Ьбелгилер ва оланы къалланышы. Слова с удвоенными согласными Эки бир йимик тутукъ янаша гелеген сёзлер.	1	0	28.10	28.10	
10	Алфавит Заглавная буква. Уллу гьарп	1	0	11.11	11.11	
11	Заг. буква в им. отч. и фам. людей Адамланы атлар., отчес., фамил. Уллу гьарп. Заглавная буква в кличках животных. Гъайванлагъа тагъылгъан атларда уллу гьарп.	1	0	18.11	18.11	
12	Заг. буква в наз.городов, сел,морей,рек,гор. Уьлкелени,шагъарланы,юртланы,о ьзенлени,тавланы атларында уллу гьарп. Слово и слог Сёз ва бувун	1	0	25.11	25.11	

13	Перенос слов с одной строки на другую. Сёзлени сатырдан сатыргъа гёчюрюв. Антонимы Маъналары бир – бирине къаршы сёзлер	1	0	02.12	02.12	
14	Омонимы. Бир йимик айтылагъан ,тек маъналары башгъа сёзлер	1	0	09.12	09.12	
15	Диктант.	1	1	16.12	16.12	
16	Работа над ошибками.Синонимы. Маъналары ювукъ сёзлер Родственные слова. Къардаш сёзлер.	1	0	23.12	23.12	
17	Ударение Ургъу Къалам сёзлер	1	0	30.12	30.12	
18	Предложение. Жумла Жумла ва текст	1	0	13.01. 2025	13.01. 2025	
19	Предложение. Жумла ва текст Иеси ва хабарлыкъ	1	0	20.01		

20	Знаки препинания в конце предложения. Жумланы ахырында токътав белгилер	1	0	27.01		
21	Знаки препинания в конце предложения. Жумланы ахырында токътав белгилер	1	0	03.02		
22	Тил гесимлер Сушествоительное Атлыкъ	1	0	10.02		
23	Сушествоительное Атлыкъ Сушествоительное Атлыкъланы санаву	1	0	17.02		
24	Списывание.Гёчюрюв.	1	0	24.02		
25	Атлыкъ. Такрарлав Указательные слова. Герсетив сёзлер	1	0	07.03		

26	Указательные слова.Повторение. Герсетив сёзлер Такрарлав. Знаки препинания в конце предложения. Жумланы ахырында токътав белгилер	1	0	03.03		
27	Диктант.	1	1	17.03		
28	Работа над ошибками Жумла ва текс.	1	0	07.04		
29	Знаки препинания в конце предложения. Жумланы ахырында токътав белгирев.Такрарлав.	1	0	14.04		
30	Знаки препинания в конце предложения. Жумланы ахырында токътав белгирев.Такрарлав.	1	0	21.04		
31	Глагол Ишлик.	1	0	28.05		
32	Ишлик.Прилагательное .Сыпатлыкъ.	1	0	05.05		
33	Диктант.	1	1	12.05		
34	Работа над ошибками.Повторение.			19.05		

	Такрарлав.					
ОБЩЕЕ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ ПО ПРОГРАММЕ		34	4			